U.S.A.s VALG NOVEMBER 1968[1]

EJLER KOCH

Det var til at forudse på et relativt tidligt tidspunkt, at den amerikanske valgkamp i 1968 ville blive en usædvanlig affære. Den almindelige utilfredshed i samfundet har været tiltagende gennem de seneste år. Baggrunden herfor er naturligvis problemerne omkring Vietnam-krigen og indenrigspolitisk den voksende uro i de amerikanske storbyer på grund af de helt uantagelige forhold, der bydes storbyernes befolkning og heriblandt først og fremmest negrene. Disse problemer har forpestet det politiske klima, har standset væsentlige, påtrængende samfundsreformer og sidst, men ikke mindst skabt en voksende utilfredshed med det politiske system. Når utilfredsheden har nået sådanne højder, skyldes det ikke mindst, at man efter valget i 1964 måtte have ventet en af de mest aktive reformperioder i amerikansk historie, fx. at sammenligne med Roosevelts første periode. Johnson havde som få muligheder for at tvinge reformer gennem en modstræbende kongres. Selvom det trods alt er lykkedes at gennemføre en del reformer – og flere end almindelig antaget – er hovedkonklusionen dog alligevel, at Johnsons »Great society« lå i grus ved indledningen til valgkampen. Endvidere havde Johnsons person og den politik, der førtes, og de løfter, der var brudt, skabt et »Credibility gap« i forhold til den demokratiske administration, som ikke var nogen heldig udvikling ved indgangen til et valgår.

Konsekvenserne af denne udvikling trak i to retninger. Dels gav den sig udslag i en forstærket konservativ tendens, som ikke lovede godt for fremtiden, men som vel ikke var overraskende. Dels gav den sig udslag i en stærkt forøget aktivitet på venstrefløjen af amerikansk politik. Ungdomsoprøret på universiteterne og radikaliseringen af negerbevægelserne er de tydeligste tegn herpå, men også indenfor partierne søgte liberale politikere at få øget fodfæste. De udfordrede partiernes konservative lederskab. De ønskede at udfordre systemet.

Sådan kan ganske kort billedet, der giver baggrunden for valgkampen, beskrives. Hvad ville resultatet blive? Ville venstre eller højre fløjene sejre, eller ville det ende med et mere traditionelt kompromis?

[1]) Artiklen er afsluttet umiddelbart inden Nixon's indsættelse den 20. januar 1969.

Selvom der således var lagt op til en højst usædvanlig og bitter kamp både indenfor partierne og mellem partier, var der ingen, der havde forestillet sig så rystende begivenheder som dem, vi blev vidne til. Mordet på Martin Luther King, den moderate negerbevægelses leder, mordet på Robert F. Kennedy den dag han havde vundet primærvalget i Californien, Johnsons meddelelse om at han ikke ønskede genvalg, bombestoppet i Vietnam umiddelbart før valgdagen, Wallace's deltagelse og uhyggelige succes. Endelig et valgresultat, som var nær ved at have ført til komplet kaos, og en konfrontation med den mulighed, at det gennem måneder kunne have været uafklaret, hvem der skulle være U. S. A.'s præsident.

Det er ikke muligt indenfor de afstukne rammer at give et fuldt tilfredsstillende billede af alle disse begivenheder og deres mulige konsekvenser. Der kan kun blive tale om at fremhæve nogle af de mere betydningsfulde aspekter af valgkampen og valget og så ud af dette forvirrede billede søge at drage nogle konsekvenser for amerikansk politik og for det amerikanske politiske system.

NOMINERINGEN AF PRÆSIDENTKANDIDATER

Den amerikanske valgkamp er et meget langstrakt foretagende og karakteristisk er, at langt den længste del af perioden går med politiske skærmydsler indenfor de enkelte partier. Kun de sidste par måneder før valget står de to – eller 3 – partier overfor hinanden.

Diskussionerne indenfor de enkelte partier starter – især for det tabende partis vedkommende – næsten umiddelbart efter valget. Allerede i 1966 pegede alt på, at guvernør Romney ville blive en hovedkandidat for republikanerne, og i lange perioder var han den eneste mere officielle kandidat, men han faldt dog hurtigt ud af billedet, dels på grund af vanskeligheder med at skaffe sig økonomiske støtte, dels – og vel det afgørende – hans famøse udtalelse om at være blevet hjernevasket af generalerne i Vietnam.

For republikanerne stod valget derfor mellem Rockefeller, Nixon og Reagan repræsenterende henholdsvis de liberale, centrum og de konservative indenfor partiet.

Spørgsmålet var reelt om partiet skulle fortsætte den højreorienterede kurs fra 1964 eller, hvor langt det skulle gå i retning af en liberalere politisk kurs. Valget blev som bekendt Nixon, partiapparatets mand, kompromissets mand. Ingen af de to fløje kunne sejre over systemet. Har man fulgt udviklingen siden sidste valg, er der i og for sig intet mærkeligt i, at resultatet måtte blive sådant. Det blev endda sådant, selvom man omkring konventet i juli måned klart måtte se i øjnene, at Rockefeller havde de største chancer for at blive valgt – fordi Wallace under alle omstændigheder ville tiltrække mange af de konservative stemmer, og

Rockefeller kunne tiltrække flest demokrater. Hvorfor var partiet villig til at løbe den risiko at tabe valget i et år, hvor de havde alle kort på hånden? Hvorfor nominerede man ikke den af kandidaterne, der havde størst mulighed for at blive valgt?

Dette kan kun forklares ved at se tilbage på begivenhederne i 1964. Her valgte man mod traditionerne en repræsentant for partiets højrefløj og led et svidende nederlag. Samtidig efterlod disse begivenheder partiet dybt splittet bl. a. med en Rockefeller, som nægtede at støtte Goldwater. Det afgørende var herefter at få partiet samlet og holde det samlet – næsten vigtigere end at få en præsident valgt. Hvem kunne gøre det? Ikke en repræsentant for højrefløjen, men heller ikke en Rockefeller, som var brudt ud i 1964. Han ville have forårsaget ny og dyb splittelse. Derimod havde Nixon, hvis politiske skæbne man troede beseglet med nederlaget i guvernørvalget i Californien i 1962, målbevidst arbejdet for at samle partiet. Da den egentlige nomineringsperiode begyndte, havde han sikret sig forbindelser og loyal støtte i alle dele af landet. Han havde partiapparatet bag sig. Det var i virkeligheden sammenholdet her det gjaldt, og dette kunne han alene sikre. Derfor kan man vist med rimelighed sige, at der aldrig rigtigt var tvivl om hans nominering, selvom Rockefeller efter en lang periode af ubeslutsomhed endelig besluttede at gøre et forsøg, som dog måtte være dømt til at mislykkes, selvom han stod med de største chancer for at vinde valget.

En speciel side af Rockefellers forsøg på at fravriste Nixon nomineringen skal nævnes, fordi den tegner et interessant perspektiv for fremtidens valgkampe. Han udfordrede Nixon til at tage en gallupundersøgelse stat for stat for at konstatere, hvem der havde mest støtte blandt vælgerne. Der var naturligvis mange gallupundersøgelser med resultater hver uge, men Rockefeller ønskede nu at drage den ind som et officielt led i kampen. Forklaringen herpå er, at alle gallupundersøgelser beregnes for hele landet under eet, men dette er ikke afgørende for udfaldet af valget. Det afgøres ved, hvor mange valgmandsstemmer man kan vinde, og de vindes i de enkelte stater. Derfor ønskede Rockefeller en gallup taget stat for stat. Nixon afslog klogeligt – det kunne kun og ville formentlig have skadet hans sikre position.

Hvad Nixon politisk stod for blev ikke afklaret, heller ikke gennem det vedtagne partiprogram, og hans første beslutning efter nomineringen lovede ikke godt. Her bøjede han udpræget mod højre, da han udpegede den ukendte, højreorienterede, farveløse guvernør Spiro Agnew fra Maryland som vicepræsidentkandidat. Det lovede ikke godt, at han måtte starte med en indrømmelse til de konservative kræfter. Betænkelighederne ved dette valg tiltog – vist også hos Nixon – efterhånden som valgkampen skred frem.

For demokraterne tegnede billedet sig oprindeligt klarere, men der ulmede muligheder for en dyb splittelse af partiet. Sålænge Johnson var med i billedet, var der ingen, som for alvor troede, at han kunne fratages nomineringen, selvom partiets venstrefløj artikulerede en stadig voldsommere protest mod hans Vietnam-politik. Robert Kennedys tilbageholdenhed indtil Johnsons tilbagetræden bekræfter denne formodning. Med Johnson ude af billedet skiftede scenen helt, og mulighederne og problemerne blev temmelig uoverskuelige.

McCharthys forsøg på at fravriste Johnsons nominering og ændre partiets kurs i Vietnam-spørgsmålet var en værdifuld gerning. Herigennem og igennem Fulbrights høringer i Senatet lykkedes det for alvor at artikulere en skarp kritik af den hidtidige kurs. Efter Johnsons fratræden og med Robert Kennedy og Hubert Humphrey i billedet blev det demokratiske nomineringsløb en hård og uforsonlig kamp, som dog i høj grad svækkedes af, at de liberale var delt mellem McCarthy og Kennedy. Resultatet måtte med Robert Kennedys død blive, at Humphrey vandt nomineringen. Igen var det her partiets, systemets mand, der vandt. Forsøgene på at få Edward Kennedy nomineret fandt aldrig bred støtte.

Under de givne forhold tror jeg demokraterne valgte rigtigt. Selvom man har sympati for McCarthys standpunkt i Vietnam-krigen, var han næppe af præsidentkaliber, og hans stillingtagen til indenrigspolitiske spørgsmål var ikke overbevisende. Hans forsøg var dog ikke forgæves. Vel fik han ikke ændret partiprogrammet og vel blev han ikke nomineret, men han tvang en debat igennem, og han tvang Humphrey til at afvige fra Johnsons Vietnam-kurs, selvom det ikke blev mere end nuancer. Men vigtigst af alt lykkedes det at liberalisere de gældende regler for det demokratiske partikonvent, således at det næste gang bliver væsentlig lettere for en opposition at komme til orde. Disse betydningsfulde ændringer overses ofte på baggrund af de skandaløse begivenheder, som omgav demokraternes konvent i Chicago i august, hvor borgmester Daleys politi på den voldsommeste måde greb ind overfor demonstranter. Disse begivenheder kan vel have kostet demokraterne valgsejren.

Humphreys valg af vicepræsidentkandidat faldt også på en relativt ukendt, senator Muskie fra Maine, men det var en liberal. Han viste sig at være den, der under valgkampen virkelig rejste spørgsmålene og kom med svarene. Ham kommer vi utvivlsomt til at høre mere om.

I begge partier blev resultatet således, at det var partiets, systemets mand, der vandt nomineringen, men når man heraf har villet drage den konsekvens, at det var ligegyldigt, hvem der blev valgt, drager man helt gale konklusioner. Der var betydelige forskelle. En Nixon, som har tjent sine sporer på deltagelsen i en primitiv anti-kommunistisk hetz i slutningen af fyrrene, en politisk opportunist, som ingen rigtig ved, hvad indehol-

der, men som prøvede at tegne billedet af »en ny Nixon«, som en erfaren statsmand. James Reston udtrykte det før det republikanske konvent i en vurdering af Nixon og Rockefeller således: »Hvis man taler med Nixon, får man det indtryk, at han gerne ville være en national leder, men når han er i vanskeligheder, falder han uundgåeligt tilbage til alle de gamle konservative, anti New-Deal og anti-kommunistiske klicheer fra fortiden. Han er en mand af den kolde krig og the »Communist conspiracy«. »Han er bundet af sit rygte, og medens det kan gavne ham i Miami, skader det ham i det meste af den øvrige verden«.

På den anden side Humphrey, som altid har hørt til på den liberale fløj, en af de virkeligt originalt tænkende politikere i det amerikanske Senat, som ganske vist har skuffet som vicepræsident, men her må man huske, at det er en håbløs stilling, som ingen muligheder giver – især ikke under en så dominerende person som Johnson.

Nomineringen af Wallace var ikke noget stort problem, for han skabte selv sit parti – the American Independent party – og nominerede sig selv som partiets kandidat. Forøvrigt lykkedes det ham, hvad der er helt usædvanligt, at komme på stemmesedlen i alle 50 stater – nogle steder med Højesterets hjælp – hvilket aldrig er lykkedes for nogen 3-partikandidat tidligere. Som vicepræsident udpegede han general LeMay, det tidligere medlem af forsvarets generalstab, som ville bombe Nordvietnam tilbage til stenalderen. Det er vist præsentation nok.

Når Wallace etablerede et 3. parti for at deltage i kampen om præsidentembedet, var det ikke ud fra en forestilling om, at han kunne vinde valget. Det lå udenfor det overhovedet mulige, selvom han havde betydelig medvind i store dele af landet og ikke kun i de traditionelt konservative sydstater. Formålet med at lade sig opstille var – bortset fra ønsket om at artikulere en konservativ politik – ønsket om at forhindre, at en af de to andre kandidater fik det fornødne flertal i valgmandskollegiet. Kunne det lykkes ville de konservative sydstater sikre sig større indflydelse, når valget derefter skulle afgøres i Kongressen, jfr. nærmere herom nedenfor.

VALGKAMPEN

Med de politiske konventer overstået kunne den egentlige valgkamp begynde.

Udgangspunktet for de to store partier var vidt forskelligt ved valgkampens begyndelse. Det republikanske parti kom ud af konventet som et enigt parti uden dybe splittelser. Ganske vist havde konventet ikke klargjort mange af de centrale politiske spørgsmål, men til gengæld havde man heller ikke, som så ofte før, splittet partiet. Endvidere holdt republika-

nerne deres konvent væsentligt før demokraterne, således at de fik et betydeligt forspring for demokraterne, et forspring som blev øget efter de uheldige begivenheder omkring det demokratiske konvent.

Derimod kom demokraterne ud af konventet med et dybt splittet parti. Et parti som havde haft en skarp og voldsom konflikt om partiets program, som kun blev vedtaget med 60 % af stemmerne på konventet, et parti som havde haft en skarp og voldsom konflikt om nomineringen af partiets præsidentkandidat, et parti som ikke enigt støttede den nominerede kandidat, idet McCarthy nægtede at erklære sin støtte til Hubert Humphrey, en støtte som han tilbageholdt til kort før valget. Endvidere havde begivenhederne omkring det demokratiske konvent og den hårdhændede behandling af demonstranterne skadet partiet meget. Derfor varede det meget længe, før det lykkedes Humphrey at få sin valgkamp til at fungere effektivt. Dette skyldtes også, at han i starten havde vanskeligheder med at skaffe de fornødne pengemidler til at finansiere valgkampen.

Medens Richard Nixon efter neutrale iagttageres bedømmelse havde en af de mest effektivt fungerende valgmaskiner, som nogen sinde har været stablet på benene i Amerika, var den demokratiske valgmaskine plaget af splittelse og mangel på klarhed. Hubert Humphreys loyalitet overfor den demokratiske administrations politik og hans stilling som vicepræsident gjorde det vanskeligt at løsgøre sig fra den hidtidige demokratiske politik. Hertil kom yderligere, at det demokratiske konvent var blevet fastlagt til august måned, fordi præsident Johnson regnede med at søge genvalg og derfor ikke mente, at der var behov for en langstrakt valgkamp. I det hele var det demokratiske konvent og udformningen af partiprogrammet i meget høj grad præget af, at Johnson tilrettelagde konventet, således at det egentlig var ment som en hyldest til ham fra partiapparatets side. Det var næppe tilfældigt, at konventet var samlet på Johnsons 60 års fødselsdag, men som begivenhederne udvikledes, holdt han sig dog væk, selvom der var planlagt en stor hyldest for ham. Konventet var således tilrettelagt på et tidspunkt, hvor forudsætningerne var nogle helt andre, men selv her nægtede Johnson at slippe tøjlerne og give de demokratiske kandidater, og her ikke mindst Humphrey, det spillerum, som kunne have gavnet partiet væsentligt i den senere valgkamp.

Det kan ikke være meningen her at gå i detailler med valgkampen, men der skal blot peges på nogle af hovedspørgsmålene. Karakteristisk for valgkampen var, at den på meget få punkter virkelig bragte nogen klarhed. Nixon følte sig gennem hele valgkampen meget sikker på sit valg, og først i de aller seneste dage blev denne tillid noget rokket. Derfor udtalte han sig mest i generelle vendinger, som kunne støde færrest muligt vælgere, og som ikke kunne forpligte ham senere. Det er derfor uhyre vanskeligt, som et resultat af valgkampen, at sige noget om, hvad

en republikansk administration, ledet af Nixon, politisk står for. Hubert Humphreys hovedvanskelighed – ikke mindst i forhold til Vietnam-krigen – var spørgsmålet om, i hvilket omfang han kunne løsrive sig fra Johnsons politik. Det gik så vidt, at senator MacGovern, der søgte at blive samlingsmærke for Kennedy-folkene, foreslog ham at nedlægge hvervet som vicepræsident og dermed helt løsgøre sig fra Johnsons politik. Dette skridt turde Humphrey dog ikke tage. Dels af loyalitet overfor Johnson dels fordi det kunne koste flere stemmer, end han kunne vinde.

Hovedspørgsmålet på det udenrigspolitiske felt var naturligvis Vietnam-spørgsmålet, hvor man dog ikke fik nogen særlig afklaring af de enkelte kandidaters standpunkt. Nixon formelt undskyldende sig med, at man skulle være forsigtig af hensyn til Paris-forhandlingerne, og Humphrey i det væsentligste, i hvert fald indtil det sidste, følgende og forsvarende administrationens hidtidige politik. På det indenrigspolitiske område var hovedspørgsmålet lov og orden i samfundet, spørgsmålet om en fornyelse af de amerikanske bysamfund, og sidst, men ikke mindst simpelthen ønsket om at se nye ansigter i Washington, men også relationerne mellem forbundsmagten og enkeltstaterne spillede en betydelig rolle, ikke mindst for republikanerne og Wallace's tilhængere.

Det mest deprimerende aspekt af valgkampen var vel nok hele spørgsmålet om lov og orden i samfundet. Det uhyggelige ved denne agitation, som udnyttedes fuldt ud af republikanerne, men også i nogen grad af demokraterne, presset af Wallace, var, at man interesserede sig mere for at skaffe lov og orden, end man interesserede sig for årsagerne til, at der ikke var lov og orden i samfundet. Der var mere agitation for, at man ville sikre, at man trygt kunne gå på gaderne, end agitation for sociale reformer. Det var angreb på Højesteret for at udvide fortolkningen af frihedsrettighederne, således at man beskyttede kriminelle personer. Højesterets forfatningsfortolkning var en af årsagerne til den øgede kriminalitet, hævdede man. Der kom ikke i valgkampens løb nogle konstruktive forslag og vistes ikke megen villighed til at investere de milliarder af dollars, som skal til for at skabe lov og orden i samfundet, for at løse ghetto-problemerne i storbyerne, for at afskaffe arbejdsløsheden o. s. v.. Derved blev diskussionen om lov og orden primært et argument for de konservative til reaktionære politiske kræfter i samfundet, et argument for at bevare den eksisterende samfundsorden. Den bevaredes bedst ved blot at skaffe lov og orden frem for at bekæmpe de årsager, som er skyld i, at der ikke er lov og orden i samfundet.

Der er heller ingen tvivl om, at for mange var ønsket om at se nye ansigter afgørende. At få den demokratiske administration, som havde involveret samfundet i Vietnam-krigen, og som sammen med højesteret var skyld i, hævdede man, mangelen på lov og orden, udskiftet med nye

ansigter og lade nye kræfter komme til. Argumenter af denne slags var vel nok årsagen til, at Walter Lippmann på et relativt tidligt tidspunkt i valgkampen uden begejstring støttede Richard Nixon som Amerikas næste præsident.

I øvrigt må valgkampen betegnes som en meget deprimerende affære, der skabte meget lidt klarhed, meget få synspunkter, men en betydelig demagogi og leflen for synspunkter, som ikke burde være partierne værdige.

En anden uhyggelig side af valgkampen var Wallace's agitation, som i høj grad mindede om den politiske agitation, Hitler førte. Alligevel kunne han få en meget betydelig politisk støtte.

VALGRESULTATET

Ved valgkampens start var den almindelige forventning, at Nixon ville vinde en relativ sikker sejr. Samtidig ville det betyde, at den Kongres, der ville træde sammen i januar, ville blive mere konservativ end den gamle Kongres. Dette var en udvikling, som man måtte se i møde med nogen bekymring, fordi den såkaldte »konservative koalition« i Kongressen, d. v. s. den gamle løse koalition mellem sydstatsdemokrater og republikanerne, allerede havde vundet betydeligt i styrke i løbet af 1968, som følge af den ugunstige politiske udvikling.

Imidlertid lykkedes det Humphrey efter den meget svage start på valgkampen i nogen grad at vende udviklingen, således at kandidaterne i gallup-tallene stod lige ved selve valgdagen. Mange mindedes Trumans overraskende valgsejr i 1948 i en forventning om, at Humphrey måske kunne gøre det samme. Valgdagen blev derfor uhyre spændende, og det varede væsentlig længere end sædvanligt, før det endelige valgresultat kunne forudsiges. Det officielle valgresultat blev:

Nixon	31.770.273 stemmer	(43,4 %)
Humphrey	31.270.533 stemmer	(42,7 %)
Wallace	9.906.141 stemmer	(13,5 %)
Others	239.908 stemmer	(0,4 %)

Således som det amerikanske valgsystem er indrettet, er det dog ikke andelen i de afgivne stemmer, der er afgørende, for hvem der bliver valgt. Valget er et indirekte valg, og præsidenten vælges af et valgmandskollegium, der er sammensat således, at hver stat har lige så mange stemmer i valgmandskollegiet som statens samlede repræsentation i Kongressen. Endvidere får den kandidat, der vinder valget i en stat alle statens valgmandsstemmer. Dette indirekte valgsystem forklarer også en betydelig del af spændingen i forbindelse med valget. Det kræves, at en

kandidat har flertal i valgmandskollegiet for at blive valgt til Amerikas præsident, hvilket vil sige 287 valgmandsstemmer. Resultatet af fordelingen af valgmandsstemmerne blev, at Nixon på valgdagen fik 302 valgmandsstemmer (32 stater) Humphrey 191 (13 stater) og Wallace 45 (5 stater). Det var nærmere den situation end tidligere, at valget ikke var blevet afgjort på valgdagen, men at Amerikas præsident skulle være valgt af den nye Kongres. Ændringer på nogle få tusinde stemmer i nogle af staterne kunne have ført til, at Nixon ikke havde fået det fornødne antalt valgmandsstemmer. Selv om dette ikke blev aktuelt, kan det – ikke mindst fordi den kommende tid vil bringe en del diskussion om dette systems betimelighed – være rimeligt ganske kort at skitsere de gældende regler for præsidentvalget og dermed illustrere, hvor nær amerikansk politik var et fuldstændigt kaos.

Såfremt ingen kandidat har opnået flertal i valgmandskollegiet på valgdagen, skal Repræsentanternes Hus udpege en præsident blandt de tre kandidater, som på valgdagen har fået flest valgmandsstemmer, og således at hver stat ved denne afstemning har een stemme, uanset dens størrelse. Endvidere kræves det, at een af kandidaterne mindst skal opnå halvdelen af stemmerne, d. v. s. mindst 26 staters støtte, for at blive præsident. Vicepræsidenten skal vælges af senatet blandt de to kandidater, som ved valget har fået flest stemmer. Der er ingen bestemmelse som kræver, at Repræsentanternes Hus og Senatet skal vælge en præsident og en vicepræsident af samme partifarve.

Forestiller man sig den situation, at ingen af kandidaterne havde fået det fornødne antal stemmer i valgmandskollegiet, kunne man have forudset forskellige muligheder. Den første ville have været, at en af kandidaterne havde indgået en mere eller mindre uformel aftale med Wallace, hvilket både Nixon og Humphrey dog havde afvist under valgkampen, og dermed modtaget Wallace's støtte i valgmandskollegiet, derved at valgmænd forpligtet til Wallace havde stemt på en anden kandidat, end de i henhold til valgresultatet var forpligtet til. Dette ville formentlig have hørt til valget af Nixon, som Wallace måtte foretrække frem for Humphey, da Nixon's politik på en række punkter ikke var forskellig fra hans.

Imidlertid ville dette have rejst betydelige forfatningsmæssige problemer, og en af Amerikas førende forfatningsjurister har hævdet i modsætning til almindelig opfattelse, at det er i strid med federal lovgivning, at valgmændene stemmer anderledes end bestemt på valgdagen. Var en sådan aftale indgået i valgmandskollegiet, havde muligheden foreligget for, at en demokratisk Kongres, der skal godkende valget, havde nægtet at godkende det. Enten i denne situation eller i den situation, hvor der ikke var opnået noget flertal i valgmandskollegiet, skulle Repræsentanternes Hus vælge en præsident. Det ville imidlertid have været en nærlig-

gende mulighed, at der ikke kunne skabes et flertal for een af de tre kandidater. Dels ville flere stater være afskåret fra at træffe en afgørelse, fordi de var ligelig delt mellem republikanerne og demokrater, dels ville staterne i øvrigt fordele sig på de forskellige kandidater. I så fald ville den af Senatet valgte vicepræsident blive fungerende præsident. Her kunne man endog forestille sig den ejendommelige situation, at stemmerne – og her er jo kun to af kandidaterne på valg – ville dele sig ligeligt med 50 til hver af kandidaterne, i så fald ville Senatets formand kaste den afgørende stemme, og dermed bestemme, hvem der skulle have været U. S. A.'s vicepræsident og fungerende præsident. Senatets formand er imidlertid i henhold til forfatningen vicepræsidenten, og systemet kunne derfor have ført til den ejendommelige situation, at vicepræsident Hubert Humphrey havde kastet den afgørende stemme for, at hans egen vicepræsidentkandidat var blevet fungerende præsident i en situation, hvor han ikke selv i Repræsentanternes Hus kunne være blevet valgt til præsident!

Der er derfor grund til at være taknemmelig for, at valget blev afgjort på selve valgdagen, fordi afgørelsen i Repræsentanternes Hus og Senatet kunne være trukket ud. Der kunne være opstået en konflikt mellem valgmandskollegiets afgørelse og Kongressens indstilling, således at spørgsmålet først kunne være afgjort efter en domstolsafgørelse. Uanset hvad man i øvrigt mener om valgresultatet, må man være taknemmelig for, at U. S. A. ikke på indeværende tidspunkt blev kastet ud i en forfatningsmæssig krise af sådanne dimensioner.

Medens man på et tidligt tidspunkt i valgkampen måtte have forventet, at balancen i Senatet ville blive nogenlunde lige mellem de to partier, og at republikanerne ville have muligheden for at vinde flertallet i Repræsentanternes Hus, førte udviklingen under valgkampen og det lige resultat om præsidentvalget til, at der skete få ændringer i balancen mellem de to partier i Kongressen. I Senatet tabte demokraterne kun fem mandater og bevarede et solidt flertal med 58 mod 42 republikanere. Og i Repræsenternes Hus tabte demokaterne kun ialt 2 sæder, således at de bevarede et sikkert flertal med 243 mod 192 republikanere. Dette må betragtes som værende et gunstigt resultat, og man kan derfor forvente, at den nye Kongres ikke vil være så konservativ i sin sammensætning, som man på et tidligere tidspunkt kunne have frygtet. De netop afholdte valg om ledelse i senatet peger da også i denne retning. Ikke mindst den omstændighed, at senator Ted Kennedy blev valgt som næstformand i den demokratiske senatsgruppe, er af meget stor betydning og øger hans chance for en central placering i amerikansk politik, men også republikanerne valgte i senatet en liberal som deres næstformand. Man skal dog næppe overvurdere betydningen heraf. Den »konservative koalition« eksisterer

stadig, men valget åbner måske for muligheden for at få de forældede procedureregler noget lempet. Et forsøg på at få lempet reglerne, således at det var lettere at stoppe en filibustier, lykkedes dog ikke, selvom Humphrey, som senatets formand, gjorde en virkelig indsats herfor. De liberale var ikke stærke nok.

Det samlede resultat af valget bliver derfor, at man nu har en republikansk præsident og en demokratisk domineret Kongres, men der er næppe grund til at tro at samarbejdet vil blive lige så godt, som det var under præsident Eisenhower, der i seks år stod overfor en demokratisk domineret Kongres, i Senatet ledet af senator Johnson. Nixon har aldrig været særlig respekteret i Kongressen. På den anden side er hans politiske synspunkter mere i overensstemmelse med den konservativt dominerede Kongres, end det normalt er tilfældet med demokratiske præsidenter.

I enkeltstaterne klarede det republikanske parti sig bedre, idet de vandt fem nye guvernørposter, således at de i dag besætter 31 mod demokraternes 19, men også i enkeltstaternes lovgivende forsamlinger klarede republikanerne sig bedre og vandt flertallet i flere enkeltstaters lovgivende forsamlinger.

HVAD BETYDER PRÆSIDENTSKIFTET?

Med præsident Johnsons afgang den 20. januar forlader en af de mest kontroversielle og paradoksale personer embedet. En mand som var sjældent udstyret til at gennemføre sociale og økonomiske reformer i det amerikanske politiske system, som han kender bedre end nogen anden nulevende amerikansk politiker. En mand som ønskede at være en reformpolitiker, men som samtidig var i dyb modstrid med, hvad han kom fra. Vokset ud af den traditionelle sydstatspolitik, begyndende sin politiske karriere i Roosevelts New-Deal-politik, som han fuldt ud tilsluttede sig. Med hans tiltræden efter Kennedys tragiske død i 1963, lykkedes det ham at samle nationen og få gennemført store reformer, som Kennedy næppe havde haft chance for at få igennem en konservativ Kongres. Hans ulykke blev engagementet i Sydøstasien, som han helt tilbage i 50'erne havde advaret imod, og som han næppe nogen sinde forstod eller ønskede. Hermed brød hans muligheder for at gennemføre de virkelig store reformer i nogen grad sammen, men man må dog ikke glemme, at han trods alt er den præsident, som har gennemført mest lovgivning på uddannelsens område, og som har gjort mest for de fattige og de farvede folk i USA. Samtidig var han imidlertid en så dominerende personlighed, at det var vanskeligt for andre at komme til orde i administrationen, og han forlod den amerikanske politiske arena med nationen dybt splittet og med et »credibility gap« mellem de valgte og vælgerne. Men på trods af alt

dette var han i sjælden grad en leder af den amerikanske administration, der helt ned i de mindste detailler satte sit personlige præg på den politik, der blev ført.

Med Richard Nixon som præsident vil meget skifte. Af karakter og personlighed er han totalt anderledes. Vokset op i en nøjsom kvækerfamilie og politisk skolet i den kolde krigs antikommunistiske kampagne, som han kynisk benyttede til at komme frem, er han i nogen grad svinget politisk, således at det i dag kan være vanskeligt at sige, hvad han egentlig står for. Han har helt klart under valgkampen lagt sin kurs i midten af det republikanske parti for at samle partiet. Men såvel valgprogrammet som hans udtalelser under valgkampen indicerer ikke, om han vil støtte sig mest til partiets højre eller venstre fløj eller fortsat søge at køre en midterkurs.

På denne baggrund var forventningerne til hans udnævnelse af ministre meget stor, fordi man herigennem måske kunne få en indikation af, hvad vej den politiske kurs ville dreje. Udnævnelsen af ministrene, og de andre udnævnelser han hidtil har foretaget, har imidlertid heller ikke skabt den ønskede klarhed. Hverken de meget liberale eller de meget konservative i partiet er blevet repræsenteret ved udnævnelserne til ministre eller viceministre, men heller ikke minoritetsgrupperne og de farvede er blevet repræsenteret, som der ellers har været tradition for. En af hovedprøvestenene for om han ville følge en liberal kurs, var de indgående overvejelser om udnævnelsen af Nelson Rockefeller til minister. Det synes ikke at stå helt klart om Rockefeller har fået et egentligt tilbud, men mest tyder på, at der ikke har været afgivet Rockefeller et tilbud om en indflydelsesrig ministerpost med den politiske selvstændighed, som han måtte ønske sig.

De fleste af ministrene er nære gamle medarbejdere af Nixon, og som alle står for en betydelig teknisk og administrativ dygtighed, men hvor man vanskeligt kan sige, hvilken politisk kurs de vil anlægge. Udenrigsministeren og viceudenrigsministeren har ikke tidligere beskæftiget sig med udenrigspolitik, men er valgt på deres administrative dygtighed for at gennemføre reformer i udenrigstjenesten, formentlig med henblik på at Nixon i vid udstrækning ønsker at være sin egen udenrigsminister. Forøvrigt synes Nixon at have haft betydelige vanskeligheder ved at få alle stillinger besat, og en række vigtige poster er stadig ubesatte.

Endvidere må man forvente, at der i væsentlig større udstrækning end under Kennedy og Johnson bliver tale om et kollektivt lederskab som under Eisenhower, hvor kabinettet får langt større indflydelse, medens det under Kennedy og Johnson næsten aldrig samledes.

En ting synes dog forholdsvis klart og er også fremgået af udtalelser, såvel fra Nixon som fra enkelte af ministrene, og det er, at der ikke bliver

tale om en omfattende reformlovgivning straks fra starten som f. eks. Roosevelts 100 dage. Der er blevet talt mere om at konsolidere og gennemføre de reformer, som allerede er vedtaget af Kongressen, end om at fremkomme med nye reformforslag. Ikke mindst på 2 områder inden for indenrigspolitiken må man se denne administrative praksis i øjnene med betydelig spænding. Det drejer sig om den kurs justitsminister Mitchell vil anlægge i justitsministeriet vedrørende spørgsmålet om lov og orden. Her er kursen ikke lagt og udnævnelsen ikke foretaget, men det bliver en vanskelig, men højst betydningsfuld opgave. Nixon har ingen kontakter og ingen forhåndssympati hos de »utilfredse«. Og videre: den kurs som ministeren for sundhed, uddannelse og velfærd vil anlægge i spørgsmålet om integration i skolerne er vigtig. Det springende punkt vil være om Nixons administration vil være villig til, som et sidste tvangsmiddel, at fratage enkeltstaterne den federale økonomiske støtte, såfremt de ikke lever op til borgerretslovgivningens forudsætninger, noget som Nixon nærmest har taget afstand fra under valgkampen, men som er en afgørende forudsætning for, at der skal ske fremskridt på disse punkter. Endvidere udløber loven fra 1965, der sikrede negeren stemmeret, automatisk i 1970. Det bliver også en prøvesten for Nixons forhold til negrene.

På det udenrigspolitiske felt vil de altafgørende beslutninger først og fremmest vedrøre Paris-forhandlingerne om en Vietnam-fred. Udnævnelsen af Cabot Lodge som chefforhandler er ikke alt for lovende med hans baggrund som tidligere ambassadør i Vietnam og nære tilknytning til de vietnamesiske politikere. Man må nok forvente en noget hårdere kurs for at tvinge forhandlinger igennem, men på den anden side vil det være af altafgørende betydning for Nixons muligheder som præsident at få krigen stoppet. En hurtig fred er forudsætning for, at det ikke skal gå Nixon, som det gik Johnson. Det andet afgørende spørgsmål bliver mulighederne for en tilnærmelse til Sovjetunionen og forhandlinger om en våbenbegrænsning, således at omfattende og dyre investeringer i nyt militært udstyr, såsom antiraket-raketter, kan undgås.

Som en samlet konklusion af Nixons hidtidige udtalelser, og de udnævnelser han indtil nu har foretaget, må man konkludere derhen, at det ikke er muligt med sikkerhed at afstikke den kurs, der vil blive lagt. Kredsen omkring Nixon er gennemgående dygtige, kompetente, effektive administratorer. Man skal ikke forvente en stor reformperiode på trods af, at det amerikanske samfund synes at kræve store reformer. Man skal på den anden side næppe heller forvente en stærkt konservativ politik, heller ikke på det økonomiske felt, men her vil hans muligheder dog være begrænsede, fordi de mest indflydelsesrige politikere i Kongressen på det økonomiske område er stærkt konservative og har et stort ord at skulle have sagt.

HVAD BETYDER VALGET FOR DET POLITISKE SYSTEM?

Medens det således er svært at forudse, hvilken politisk kurs den nye republikanske administration vil anlægge, er det ikke mindre svært at forudse, hvilken betydning de politiske begivenheder vil få for selve det politiske system. Det traditionelle to-partisystems eksistens synes i nogen grad at stå på spil. Realiteten om dette to-partisystem, hvor hvert af de to partier dækker hele det politiske spektrum, har været, at der har været en slags fire-partisystem med en liberal og en konservativ fløj indenfor begge partier, hvor den liberale fløj normalt har domineret præsidentvalget, den konservative fløj normalt Kongressen. Her synes der imidlertid i nogen grad at være opbrud. Republikanerne har nu ved 2 valg opstillet kandidater, som ikke hørte til på den liberale fløj af partiet, sådan som traditionen tilsiger. Det kan vel med sikkerhed siges, at havde de nomineret Rockefeller, havde de vundet en væsentlig større sejr, selvom Wallace nok havde fået flere stemmer.

Men forskellige andre forhold peger i retning af, at det traditionelle partisystem står overfor sammenbrud. Opkomsten af Wallace's parti betyder, hvis det bliver en varig forteelse, at mange af de konservative vil samles her, således at det kan betyde en svækkelse af de konservative kræfter indenfor de to andre partier. Det er værd at understrege, at Wallace ikke har sin støtte i det velhavende Amerika, men i høj grad støttes af arbejdere med lave indkomster, som frygter negrenes integretion i samfundet, fordi det er dem, der kommer til at betale omkostningerne. Negrene vil først og fremmest overtage deres stillinger, og samtidig betyder det, at den laveste gruppe på den sociale rangstige, negrene, ikke længere socialt vil stå under dem.

Den kommende udvikling af denne konservative fraktion vil være af stor betydning, og den første afklaring på dens indflydelse vil formentlig komme ved kongresvalget i 1970. Man skal dog ikke være blind for, at allerede i den nuværende Kongres, ikke mindst Repræsentanternes Hus, vil Wallace kunne sikre sig nogen indflydelse, fordi repræsentanter, der skal til genvalg i distrikter, hvor Wallace har vundet valget, nok vil være meget lydhøre overfor en konservativ reaktionær kurs.

Af endnu større betydning synes det imidlertid at være, at den sammenslutning, der siden Franklin Roosevelts dage har været fundamentet i det demokratiske parti mellem arbejderstemmer, minoritetsgrupper, store politiske organisationer i byerne og sydstaterne, er ved at gå totalt i opløsning. Hvor uforståelig og inkonsekvent denne ejendommelige koalition end har været, har den været af umådelig betydning for amerikansk politik igennem de sidste 35 år. Det var sammenbruddet af dette mærkelige sammenløb af modstående interesser, der bragte det demokratiske parti i så store vanskeligheder ved nomineringen af en præsidentkandidat,

udfordret på højrefløjen af Wallace's reaktionære kræfter og på venstrefløjen af det »ungdomsoprør«, der samlede sig omkring McCarthy. Medens man ikke kan udelukke, at Wallace's parti vil eksistere ved næste valg, vil den liberale samling, som McCarthy delvis skabte, næppe have muligheder for at eksistere som et selvstændigt parti fremover. Det skyldes ikke mindst, at senator McCarthy næppe i sig har stof til at skabe et liberalt parti. Reelt synes han allerede at være på vej ud af politik. Karakteristisk var det, at han ikke støttede Edward Kennedy som næstformand i den demokratiske senatsgruppe, og at han på trods af udtalelserne under valgkampen har tilbudt at nedlægge sin post i Senatets udenrigskomite. Det skyldes også, at de liberale synes at få bedre muligheder i det demokratiske parti. Med valget af Kennedy og senator Muskie fremover synes partiet at have muligheder for at komme over sin krise.

Medens det således er svært at forudsige, hvilke konsekvenser valget vil få for partisystemet, må man håbe og forudse, at valgresultatet vil føre til en ændring af selve valgsystemet. Afskaffelsen af det indirekte valg vil formentlig være det bedste resultat, men et direkte valg, hvor stemmerne tælles under eet for hele landet, strider mod den federale idé, hvorpå samfundet er opbygget, og vil derfor være vanskelig at gennemføre. På den anden side er en række indflydelsesrige senatorer gået ind for en sådan reform, og Senatet vil straks i begyndelsen af 1969 tage spørgsmålet op til forhandling. Sådanne vidtrækkende reformer af det politiske system er imidlertid ofte blevet foreslået, men har altid været vanskelige at gennemføre. Man skal derfor ikke føle sig overbevist om, at USA ikke også næste gang går til valg med det forældede valgsystem, som kan føre landet ud i forfatningsmæssige kriser. Denne gang var man dog så nær afgrundens rand, at det måske vil gøre det muligt at gennemføre en reform, og her synes de fleste at gå ind for et præsidentvalg med direkte valg. Nixon synes dog forbeholden og foretrækker nærmest reformer af reglerne om valgmandskollegiet, men med bevarelse af det indirekte valg.

En sådan ændring af selve valgsystemet vil også få betydning for selve nomineringsproceduren, fordi et system med direkte valg vil gøre det naturligt at gennemføre et system med et nationalt primærvalg i stedet for et partikonvent, sammensat af repræsentanter for de enkelte stater. Forøvrigt må man formentlig, uanset om der sker ændringer i valgsystemet, forvente, at der vil ske reformer i selve nomineringsproceduren, fordi de to konventer, og i særdeleshed det demokratiske, var udsat for en enstemmig fordømmelse.